

A VENDÉG

Dél tájban érkezett. Kis szürke kocsiját otthagya egy hosszú kereszt-épület előtt, amelynek sárgára festett s ballusztráddal díszített áloromzatából egymás mellett három zászló szövege lógott gyűrötten alá. Régen ez volt a községháza. Hosszú és sötét bagószagú tanácsstermében csizmás, gubás parasztemberek ültek őszbe csavarodott fejfel, időnként komolyan megköszöriáltak a torkukat, aggályosan és gondterhelten bólogattak. Megválasztották a mezőört, vagy jóváhagyták az irnok kinevezését. Aztán, hogy este lett, komolyan és méltóságteljesen, felelősségük teljes tudatában hazakocogtak.

Régen. Kr. u. ugyan, de majdnem történelemelőttinek tűnő időkben.

Most száradó fehérnemű lógott az udvaron, kék és rózsaszín kombinék között egy-egy hosszú téli alsónadrág. S az udvar mélyében, láthatatlanul, de sivalkodó, sírásba fulladó hangon asszonyok veszekedtek.

— Az én uram vasutas, hajnalban elmegy és késő este jön haza.

— Addig tízszer is elverem a kölyködet, ha még egyszer az ablakom alá áll fütyülni és disznóságokat kiabálni.

Egy férfi tűnt fel valahonnan, fűzőld vadászruhában, puskával a vállán, de nagyon bizonytalan léptekkel betántorgott a kapun. Ráíravált a nőkre:

— Mentek széjjel, vagy mindjárt belétek durrantok!

A vendég, ha szabad így nevezni, bár még nem hívta meg senki, mosolyogva állt. Hát ez lett az idillből az idők folyamán! De mivel nem azért jött, hogy a múltat visszasírja, s színes emlékekből rakja össze amaz idillt, kiskapuban ácsorgó legényekkel és lányokkal, beszélgető öregekkel a földbe ásott kis padon estelente, az akácvirágtól illatos utcán, bár lett volna mit megsíratni rajta, hátat fordított községházának és emlékeknek, s elindult a hosszú és csaknem néptelen utcán.

Mert a jelen érdekelte nyugtalanítón és szenvedélyesen, s mintha sose járt volna ezen a vidéken, tágra nyílt szemmel nézett széjjel.

Első benyomása az volt, hogy semmi sem változott. A tér, gömbakáccokkal körülkerítve, közepén a Szentháromság-szoborral, amelynek tövében száraz koszorúk heverték, s kissé távolabb magával a templommal. És az se változott, a templom. Kétszárnyas, széles tölgyfa kapuja csukva volt, mint ilyen időben mindig, mikor a plébános úr nem misézett, s az oltáron a sekrestyés elfújta a gyertyákat, a kóruson pedig elhallgattak az orgona hangjai, csupán a baglyok rebbenése hallatszott a szürke bádogtoronyból, ha valami felriasztotta őket.

Odébb a tűzoltó-laktanya ormótlan épülete terpeszkedett egy hosszú vaslétrával a falán, amelyen időnként harsány vezényszavak kíséretében gyakorlatok folytak. Aztán a nagykokcsma következett, amelynek nyitott ajtajából most is a régi, semmivel össze nem tévesztendő savanyú és áporodott szag áradt, miközben valahonnan golyók csattogása hallatszott. Kugliztak az udvar mélyén, vagy biliárdoztak a söntés sötét szögletében.

És ott volt az iskola sok-sok ablakával és sárga falával. Az udvarából hallatszó gyerekhangok most is ugyanolyan selymesek, patakcsobogásúak és üvegcsengésűek voltak, mint régen.

— Keres valakit? — szólította meg egy érdes hangú férfi.

— Nem. Senkit. Csak úgy nézelődöm.

— A városból jött?

— Igen.

— Ott is lakik?

— Igen. Miért? Fontos ez?

Furcsa volt ez a kérdezősködés. Ha igazoltatta volna, benyúl a zsebébe és némán átnyújtja igazolványát. Most nyugtalanzkodni kezdett.

— Hát akkor jöjjen velem.

— Miért? — kellett volna kérdeznie. — Vétettem valaki vagy valami ellen? — De nem kérdezett semmit. Visszanézett, a kocsija felé, mert csak ez volt, ami hozzája tartozott itten.

— Legyen a vendégem! — mondta a férfi, és arca még mindig komoly maradt, csak a kék szeme körül bujkált egy kis mosoly. Mert kék szemű volt és kerek arcú, amolyan jó negyvenes zömök, szőke ember. — A nevem Kis Ádi!

A meghívás oly váratlan volt, hogy nem tudott tiltakozni ellene. A hirtelen fordulat ugyancsak meglepte. Már nevetett magán. Megijedt? Mintha valamilyen idegen világba került volna?

— Tudja, én egy nagyon szegény gyerek voltam — mondta Kis Ádi, akinek ő magában mindjárt összevonta nevének két szavát, s így Kisádi lett, mint a Brahmaputra partján az a datolyát áruzó lány, akit idegenvezetőjük sehogy se tudott elkergetni a közelükből, csak jött mellettük a pálmafák alatt, vékony fehér blúzban, amelynek kivágásából fél melle folyton kibújt, míg vastag ajka majdnem kék volt, fogsora meg mintha összecsendült volna, valahányszor azt mondta: kisádi, s barna, olajos fényű szemével hosszan, s könyörögve nézett az emberre. — Nyáron odaadtak kiskanásznak, s én akkor nem kaptam az égvilágon semmi mást, csak egy darab száraz kenyeret egész napra, este meg egy kis levest. Őszire pedig, mikor már nem lehetett kihajtani a kondát, mert dérharmat lepte be a legelőt, egy pár választási malacot. Azokat vágtuk le karácsonyra, és nem lett a kettőből több hatvan kilónál.

Közben egy takaros ház elé értek, amelynek vaskapuja volt, balra egy fészkerben gépkocsi állt letakarva, úgyhogy a márkáját meg se lehetett állapítani. Az udvar végén, drótkerítés mögött láncra vert vadászkutya ugatott.

— Fáradjon beljebb! — szólt rá Kisádi, mivel ő egy pillanatra megállt a betonos udvar közepén, s a kutyát nézte elszoruló szívvel, mert mindig szeretett volna egy kutyát. És vadászni is természetesen. Nyúl után menni az őszi tarlón, míg egy ilyen hűséges kutya jár előtte, távolabb pedig már pirítják parázson a szalonnát a hajtók. De úgy múlt el az élete, hogy sose jutott ilyen örömhöz. Zorka se túrt a lakásban semmiféle állatot.

— Mért kötötte meg a kutyát? Vizslát nem szokás. Meg kár is érte!

— Dehogy kár! — mondta Kisádi. — Szétkergetné a baromfit. Huszár! — kiáltott a kutyának, s még fűttyentett is egy kurtát hozzá, mire a kutya két lábra állt, s oly boldogan viháncolt, hogy könnyes lett a szeme, s a pofája ettől, a lógó füle ellenére, mint az emberi arc.

— Isten hozta! — kiáltott a virágos gang lépcsőjéről az asszony, és ő maga is csupa virág volt, a rózsás szoknyájában s a tarkán himzett mellényben, amely gyöngyházgombokkal feszült erős mellén. — Már nagyon vártuk!

Meg kellett volna lepődnie, hogy őt itt már várták, mint valami amerikai nagybácsit, de nem lepődött meg. Még azt is valahogy természetesnek találta, hogy odabenn terített asztalnál ült a család, s egy nagy táiban húsleves gőzölgött, őt meg azonnal az asztalfőre tessékelték.

— Lúdgége tésztát főztem bele — mondta a fiatalasszony, és ijesztően villant ki szájából egy aranyfog. — Azt mindig szerette, ugye?

— Bocsánat — állt fel a vendég —, attól tartok összetévesztem valakivel! Én valamikor régen jártam itt, de nem emlékszem, hogy találkoztunk volna! Fiatalabbak is nálam...

— Jaj, dehogy! — kiáltott fel a fiatalasszony és abban a pillanatban egy vén csoroszllya vigyorgott rá a rettenetes fogával. — Hajnalig táncoltunk. Akkor kimentünk a szaletliba, s ott azt mondta nekem, legyen a felesége. De aztán nem jött soha többé! Vártam, vártam, de hiába!

— Én szerettem volna magát? — tűnődött a vendég és végignézett asztalszomszédjain, akik most ugyancsak öregemberek voltak, s nem a családhoz tartozó gyerekek, mint az imént. És komolyan bólogattak az asszony állításához, pedig hát ott se voltak abban a vadszőlős lugasban, amely fölött az esthajnalcsillag távoli fényével derengett a reggel. Odabenn még keményen fújta nótáit a rezesbanda, itt már lovak nyerítése és tehének bögése hallatszott az istállók felől, s akkor ő tényleg azt mondta: — Rozika, én itt maradok veled örökre. Talán felvesznek könyvelőnek a tejszövetkezetbe, vagy írónak a községházára. Mert mi máshoz kezhetnek itt a faluban... — Nem volt ebben semmi romantika, s egy kis ügyességgel csakugyan bejuthatott volna a községházára vagy a szövetkezetbe. Most ő lakhatna ebben a házban, amelynek kertje kiér a patakig, s ott horgászni lehet a fák alatt, vagy egy kis fekete ladikon felevezni a vár romjaihoz, melyeket holdas éjszakákon Dondo Sakele jár körül, fehér lepelbe burkolódzva, s keservesen jajveszékelve, mert még mindig rajta van jobágainak átka.

— Hol volt mostanáig? — riasztotta fel révületéből az asszony hangja. — Bejárta a nagyvilágot, s most hazajött meghalni?

— Nem is tudom, hol van az én hazám... — felelte a vendég kitérően, mert a halálról még nem akart beszélni, s pillanatnyilag a városról is megfedkezett és Zorkáról, akivel harminc éve együtt élt, de már semmi köze sincs hozzá. — Hogy a nagyvilágot bejártam volna, azt sem állíthatom. Voltam itt-ott azért, s ennél rosszabbat már nem is mondhatok.

— Na, lássa! — állt fel most Kisádi, miután a vendég leült, hátra-símítva homlokából hajának egy fehér tincset. — Mi itten nagyon jól megvagyunk. Keményen megdolgoztunk, megmondhatják a társaim is valamennyien — s erre az asztalnál ülő öregek megint komolyan bólogattak —, most már csak az lenne a kérdés, maga mire vitte?

— Hát ezen igazán nevetnem kell! — mondta a vendég és egészen feloldódott, úgyhogy a vén banyából megint szép menyecske lett, a komor öregekből pirospozsgás gyerekek, akik szorgalmasan kanalazták a húslevest, Kisádi meg a rövid lábával és tuskó termetével ugyanaz az egészséges paraszt, aki megszólította a téren. — Hogy Párizsban nem köszönnek rám a járókelők, az érthető. Hogy Moszkvában és Berlinben megbámulnak az utcalányok, amit ritkán tesznek meg öregemberrel, annak is megvan a magyarázata, hiszen egy kilométerre meglátszik rajtam az idegenség. De hogy itt nem tudják, ki vagyok, illetve mi lett belőlem, az mégis több a soknál! Én vagyok a főnök!

Kis ideig csend volt. Azt hitte, a meglepetéstől. De nem.

— Jó, jó, — mondta az asszony —, azért is főztem húslevest, és gyúrtam lúdgéce tésztát még tegnap este, mikor a gyerekek már mind lefeküdtek. Mert mondta az uram, hogy majd jön. De mit szerzett, az a kérdés?

— Nézze, nekem hat vagon kukoricám termett tavaly — vágott felesége szavába Kisádi — és húsz gyönyörű bikaborjút szállítottam, meg negyven darab disznót a szövetkezetnek! Azért is mondtam, jöjjön el, legyen a vendégem. De maga megijedt tőlem. A zsebéhez kapott, hogy kivegye az igazolványát.

— Gondoltam, hivatalos ember — védekezett a vendég.

— Nekem már akkor gyanús volt. De azt hittem, majd tisztázza magát. Hol és miféle főnök maga? Erről beszéljen!

De a vendég válasz helyett lehajtotta a fejét. Tüzetesebben megmagyarázni, hogy hol és miben főnök ő — ha már ezt a gyanús szót kiejtette a száján —, nehéz lett volna itt, a nép egyszerű gyermekei előtt, ahogy régen mondták volna. Zavartan hallgatott.

— Kifelé a házamból! — kiáltott rá Kisádi. — Előre!

S a vendég felállt az asztal mellől, kilépett kísérfje előtt az udvarra. A kapuból még visszanézett a nagyvirágos gang girlandjára, amely alatt az asszony állt slingelt pruszlikban, fiatalon, s mellette, kicsit megszeppenve a gyerekek. Lehet, hogy még a rezesbanda is megszólalt újra, s a jászol előtt beleröhögtek a lovak a zabostarisznyába.

Végül csak ott volt megint, vagy még mindig a téren, előtte a templom, mögötte az iskola, s feje fölött a magas ég.